

Posudek oponentky na disertační práci JUDr. Jiřího Hřebejka

Vývoj institutu státního občanství na území dnešní České republiky a recentní stav

Školitel: Prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.

Posuzovaná disertační práce má celkem 282 stran (z toho 237 stran vlastního textu), obsahuje seznam literatury, právních předpisů a jiných zdrojů a přílohy. Rozsah i forma předkládané práce plně odpovídají požadavkům, které jsou kladeny na disertační práce.

Systematika disertační práce odpovídá zvolenému tématu. Autor nejprve vymezuje pojem státního občanství obecně, jeho teoretický rámec, jakož i další související instituty, v nichž se státní občanství realizuje. Navazuje historie institutu státního občanství a vzniku a vývoje pojmu občan v evropském měřítku, čímž si autor vytváří vhodný kontextový rámec pro hlavní problematiku práce. Samostatný prostor je v souladu s tématem práce věnovaný výkladu vývoje československého státního občanství od roku 1918 až po zánik ČSFR. Jádrem práce je pak část zabývající se podrobným popisem a analýzou současné úpravy státního občanství České republiky. V práci nechybí ani pojednání o mezinárodních smlouvách upravujících státní občanství, a to jak specializovaných, tak těch, které upravují některé principy týkající se institutu státního občanství a postavení občanů (i „neobčanů“ – osob bez státní příslušnosti). Před samotným závěrem autor uvádí výběr judikatury, a to především Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu. Téma je velmi aktuální, a to nejenom z hlediska přijetí relativně nové zákonné úpravy, ale současně i z hlediska novodobého vývoje odrážející ho se v diskursu o samotné podstatě a obsahu státního občanství a jeho významu v měnícím se vztahu státu a jednotlivce.

Zvolenou metodologii práce hodnotím jako velmi dobrou. Také díky jejímu dodržení se autorovi podařilo sepsat ucelený koncentrovaný a sevřený text úctyhodného rozsahu, aniž by autor odbíhal k nadbytečným exkurzům do jiných oblastí. Těžištěm práce tak skutečně je, jak autor objasňuje v úvodu, stávající ústavní a právní úprava státního občanství ČR, což prokazuje promyšlenost jeho výzkumného úmyslu.

Pokud jde o formální hledisko práce, práce je na velmi kvalitní úrovni. Je psána nejen srozumitelně a přehledně, ale má i velmi dobrou jazykovou a stylistickou úroveň. Autor používá adekvátní poznámkový aparát a nezatěžuje text neúměrným množstvím odkazů. Otázkou ovšem je, zda namísto zařazení celého textu zákona – v případě zákona č. 186/2013 Sb., by nebylo vhodnější použít způsob jako u přechozích úprav, tj. popsat jednotlivé instituty a na text zákona odkázat. Autor však tento postup v úvodu vysvětluje a zřejmě zvolil tento postup za účelem podrobnějšího a přesnějšího objasnění nové úpravy.

Z hlediska obsahu práce považuji za vhodné nejprve uvést, že disertační práce představuje v podstatě unikátní kompletní a sevřený přehled a výklad právní úpravy státního občanství československého, resp. českého, a to nejen po stránce uceleného popisu právní úpravy, ale i vzhledem k doprovodné analýze a hodnocení jednotlivých předpisů z pohledu soudobého vývoje. Ostatně, jak konstatuje autor, historické pasáže umožňují lepší pochopení institutu státního občanství a „jeho vývoj umožňuje pochopit trend včetně pravděpodobného vývoje do budoucna (poznání institutu od jeho kořenů). Nicméně i právní předpisy o státním občanství v Československu od roku 1918 a v České republice od roku 1969 vytyčovaly cestu institutu státního občanství, spjatého s dějinami Československa a České republiky, v nichž se odrážel i politický „přístup doby“ k dané problematice.“ (str. 10)

Užitečný je také výklad jednotlivých úprav, který autor doplňuje i případnou judikaturou. Tento přístup mu také umožňuje nejenom praktickou etapizaci vývoje úpravy státního občanství na našem území, ale i kritické závěry včetně úvah de lege ferenda. Autor současně vymezuje různé pozice k obsahu státního občanství a především k jeho proměnám v současné době, polemicky se jimi zabývá. Je konzistentní ve svém příklonu k tradičnímu pojetí státního občanství a to jak z hlediska nároku na udělení státního občanství, tak např. i ve vztahu k „ochranářskému významu“ (str. 234). Podrobná charakteristika nové zákonné úpravy státního občanství ČR v hlavní části práce vystihuje i důvody přijetí této úpravy, její podoba „komentáře“ navazuje na dosavadní výklad a formuluje změny oproti předchozí úpravě a dává jednotlivé úpravy do souvislostí. Disertační práce tak poskytuje precizní přehled o vývoji státního občanství ČR v dobových souvislostech i v současnosti. Autor prokázal detailní a komplexní znalost problematiky státního občanství v našich podmínkách a svůj dlouhodobý zájem o tuto oblast.

Posuzovanou disertační práci pokládám za velmi kvalitní. Jednotlivé připomínky považuji za podněty k diskusi v rámci obhajoby a náměty pro úvahy:

1) K části věnované vývoji institutu státního občanství mám poznámku k pojmu občan, jak jej autor vymezuje, resp. k jeho tvrzení, že tento pojem „vznikl v Evropě, ve Francii, časově na počátku Velké francouzské revoluce.“ (str. 32) Toto vyvolává otázku, kdo byl „lid“ a „občan“ podle Deklarace nezávislosti a Ústavy USA z roku 1787? V čem autor spatřuje autor rozdíl mezi evropským a severoamerickým pojetím občanství z hlediska jeho obsahu a práv s ním spojených?

2) Vhodným doplněním úvah o vývoji státního občanství (např. v části věnované mezinárodním smlouvám) by mohla být úvaha o vlivu procesu internacionalizace lidských práv na postavení občana, resp. jakým způsobem se u nás projevila. Tuto otázku by bylo možné rozpracovat v tom smyslu, jaký reálný dopad má (či nemá) čl. 10 Ústavy ve vztahu k úpravě státního občanství v mezinárodních smlouvách a v naší právní úpravě na postavení občanů ČR.

3) Přestože je disertační práce zaměřena na stávající ústavní a právní úpravu státního občanství ČR, domnívám se, že práci by obohatila širší úvaha nad současnými diskusemi o obsahu státního občanství, týkajících se např. jeho státního či nadstátního charakteru, vztahu práv a povinností a to především z hlediska proměn struktur globálního světa. Obdobně zajímavá by byla i kritická úvaha nad významem tzv. evropského občanství a jeho vlivu na tradiční koncepci občanských práv. Tyto otázky jsou velmi aktuální a autor se k nim vyjadřuje na několika místech práce (např. na str. 106 v souvislosti s přijetím nové zákonné úpravy, či na straně 234) a i proto by bylo přínosné dát jim samostatný prostor.

4) S uvedeným souvisí i má připomínka týkající se použité literatury, kdy by bylo možné práci doplnit také o některé zahraniční publikace, a to i přesto, že téma se primárně vztahuje ke státnímu občanství ČR. Mám zde na mysli literaturu, která by mohla obohatit části práce, zabývající se např. pojmem a vývojem občanství, občana a doplnit je o další úvahy např. nad rozdílem liberálního pojetí občanství s akcentem na osobní svobodu a demokratické koncepcie s důrazem princip aktivního občanství a jejich prosazením v současnosti.

Závěrem konstatuji, že předloženou disertační práci považuji za velmi kvalitní, doktorand při jejím zpracování prokázal schopnost systematického tvůrčího postupu ve vybrané výzkumné

problematicke. Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

Doc. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D.

V Praze dne 12. 8. 2017